

საქართველოს სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოთა ნორმატიულ-სამართლებრივი აქტების კონსტიტუციურობის შემოწმება და საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილება

ნინო ნიშნიანიძე, სამართლის დოქტორი

Check of the Constitutionality of Normative Legal Acts of Georgian State Authorities and the Powers of the Constitutional Court

Nino Nishnianidze
Doctor of Law

Summary

Constitutional control, as an independent direction of the Government activities in Georgia is implemented by the Constitutional Court, the competence of which is defined by the Constitution, the Organic Law on “Constitutional Court”, the Law of Georgia on “Constitutional Legal Proceedings” and the Regulations of the Constitutional Court of Georgia. After recognition of a legal act or a part of it as unconstitutional by the Constitutional Court, no legal act shall be issued/adopted if it contains the same provisions, which is declared unconstitutional. The acts of the Constitutional Court - decision, judgement, protocol records - are final and failure to comply with those is punishable: they must be immediately enforced after publication if otherwise is not established by these acts.

According to the legal nature of the Constitutional Court, recognition of any law or any other normative act as unconstitutional by it does not mean the suspension of the decisions and judgments issued earlier on the basis of that act, but it causes only the suspension of its enforcement in compliance with the rules established by the legislation.

The Constitutional Court has no authority to discuss the compliance of the whole law or other legal act with the Constitution, if the claimant or the author of the application requires recognizing unconstitutional only the part of the law or the other legal act. We think this is a drawback of current legislation, which should be solved in the way of development of a new optimal constitutional model.

საკონსტიტუციო კონტროლს, როგორც სახელმწიფო საქმიანობის დამოუკიდებელ მიმართულებას საქართველოში ახორციელებს საკონსტიტუციო სასამართლო, რომლის კომპეტენცია განისაზღვრება საქართველოს კონსტიტუციით, “საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ” ორგანული კანონით, “საკონსტიტუციო სამართალწარმოების შესახებ” საქართველოს კანონის და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს რეგლამენტის საფუძველზე. კონსტიტუციური სარჩელის ან კონსტიტუცი-

ური წარდგინებით საკონსტიტუციო სასამართლო უფლებამოსილია განიხილოს და გადაწყვიტოს შემდეგი საკითხები:

საქართველოს კონსტიტუციასთან კონსტიტუციური შეთანხმების, საქართველოს კანონების, საქართველოს პარლამენტის ნორმატიული დადგენილებების, საქართველოს პრეზიდენტის, საქართველოს მთავრობის, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების ხელისუფლების უმაღლეს ორგანოთა ნორმატიული აქტების, საქართველოს კონსტიტუციის ამოქმედებამდე, შესაბამისობის ორგანოთა მიერ მიღებული/გამოცემული ნორმატიული აქტების, აგრეთვე საქართველოს საკანონმდებლო აქტებისა და საქართველოს პარლამენტის დადგენილებების მიღების, ხელმოწერის, გამოცემა - გამოქვეყნებისა შესაბამისობის საკითხი. 2004 წლის 25 ნოემბრის ორგანული კანონით გაიზარდა საკონსტიტუციო სასამართლოს კომპეტენცია და მას დაემატა საქართველოს მთავრობის ნორმატიული აქტების კონსტიტუციასთან შესაბამისობის შემოწმების უფლებამოსილება¹... საკონსტიტუციო სასამართლოს ზემოწამოვლილ კომპეტენციასთან მიმართებაში კონსტიტუციური სარჩელის შემტანის უფლებამოსილება გააჩნიათ, საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს მთავრობას და საქართველოს პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთ მეხუთედს, ხოლო მოპასუხეს წარმოადგენს ის ორგანო, რომლის ნორმატიული აქტის გამოც არის შეტანილი კონსტიტუციური სარჩელი. თუ კონსტიტუციური სარჩელი ეხება საქართველოს კონსტიტუციის ამოქმედებამდე მიღებულ, გამოცემულ ნორმატიულ აქტს, ამ შემთხვევაში მოპასუხედ გვევლინება ამ აქტის მიმღებლის, გამომცემლის უფლებამონაცვლე ორგანო. ამ ორგანოს არარსებობისას კი საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით მოპასუხეს საქართველოს პარლამენტი, საქართველოს პრეზიდენტი, საქართველოს მთავრობა, აფხაზეთის ან აჭარის ა/რ-ის წარმომადგენლობითი ორგანოები წარმოადგენს, აღნიშნული საკანონმდებლო რეგულაცია გათვალისწინებული იქნა საქართველოს 2004 წლის 25 ნოემბრის „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანულ კანონში, რითაც ცვლილებები და დამატებები იქნა შეტანილი, 2002 წლის 12 თებერვალს მიღებულ და მოქმედ „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“

¹ ...საქართველოს კონსტიტუცია, 1995 წ.; “საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ” საქართველოს ორგანული კანონი, 1996 წ.; ს/კ “საკონსტიტუციო სამართალწარმოების შესახებ”. 1996 წ.

საქართველოს ორგანულ კანონში,² ამ შემთხვევაში კონსტიტუციური სარჩელის დაკმაყოფილება იწვევს სადავო აქტის ან მისი ნაწილის ძალადაკარგულად ცნობას, საკონსტიტუციო სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილების გამოქვეყნების მომენტიდან.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ ორგანული კანონით აგრეთვე განსაზღვრულია კონსტიტუციური სასამართლოს პლენუმისა და კოლეგიის განსჯადი საკითხები, ხოლო ასეთი საკონსტიტუციო სასამართლოს კომპეტენციას მიკუთვნებული ზემოჩამოთვლილი საკითხები კონსტიტუციური სასამართლოს პლენუმისა და კოლეგიის განსჯად საკითხებს წარმოადგენს, მაგალითად, საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმის განსჯად საკითხებს წარმოადგენს საერთაშორისო ხელშეკრულებათა ან შეთანხმებათა კონსტიტუციურობის საკითხის შემოწმება.

საკონსტიტუციო სასამართლოში საერთაშორისო ხელშეკრულებათა და შეთანხმებათა ან მათ ცალკეულ დებულებათა კონსტიტუციურობის შესახებ კონსტიტუციური უფლება აქვთ საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს მთავრობას და საქართველოს პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთ მეხუთედს, ხოლო კონსტიტუციური წარდგინების შეტანისა მხოლოდ – საქართველოს პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთ მეხუთედს, ასეთი რეგულაცია ახალი რედაქციით 2004 წლის 25 ნოემბრის საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ ორგანული კანონით³ ჩამოყალიბდა, კონსტიტუციური წარდგინება შეიტანება იმ საერთაშორისო ხელშეკრულებით, თუ შეთანხმების ან მათ ცალკეული დებულებათა კონსტიტუციურობის თაობაზე, რომლებიც ექვემდებარება რატიფიცირებას.

კონსტიტუციური წარდგინების შეტანა შეიძლება მათ რატიფიცირებამდე ახალი რედაქციით ჩამოყალიბდა საქართველოს 2002 წლის 12 თებერვლის „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონში შეტანილი ცვლილებების საფუძველზე.

კონსტიტუციური სარჩელის შეტანა დასასვება მოქმედი საერთაშორისო ხელშეკრულებისა, თუ შეთანხმების ან მათ ცალკეული დებულებათა კონსტიტუციურობის თაობაზე იმ შემთხვევაში თუ:

ა) რატიფიცირებული საერთაშორისო ხელშეკრულებისა თუ შეთანხმების ან მათ ცალკეულ დებულებათა დენონსირებაზე ან გაუქმებაზე საქართველოს პარლამენტის მიერ უარის თქმიდან 30 დღის ვადაში. ამ შემთხვევაში მოპასუხეა საქართველოს პარლამენტი;

ბ) რატიფიცირებული საერთაშორისო ხელშეკრულებისა თუ შეთანხმების ან მათ ცალკეულ დებულებათა დენონსირების ან გაუქმების საკითხ-

2 „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონი ცვლილებებისა და დამატების შესახებ, 2002 წლის 12 თებერვალი, 2004 წლის 25 ნოემბერი

3 „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონი ცვლილებებისა და დამატების შესახებ, 2002 წლის 12 თებერვალი, 2004 წლის 25 ნოემბერი

ის საქართველოს პარლამენტის წინაშე დასმიდან არაუადრეს 31-ე და არაუგვიანეს მე-60 დღისა, თუ პარლამენტმა 30 დღეში არ გადაწყვიტა საკითხი;

გ) თუ საერთაშორისო ხელშეკრულება ან შეთანხმება არ ექვემდებარება რატიფიცირებას (პუნქტი დაემატა საქართველოს 2002 წლის 12 თებერვლის ორგანული კანონით კონსტიტუციური სარჩელის შეტანა ისეთი საერთაშორისო ხელშეკრულებების, შეთანხმების ან მათ ცალკეულ დებულებათა კონსტიტუციასთან შესაბამისობის შესახებ, რომლებიც რატიფიცირებულია საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი შემადგენლობის უფლებამოსილების ცნობამდე, შეიძლება მათი რატიფიცირების შემდეგაც. ამ შემთხვევაში საკონსტიტუციო სარჩელის შეტანა შეიძლება საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი შემადგენლობის უფლებამოსილების ცნობიდან სამი თვის ვადაში.

საქართველოს პარლამენტში ხელშეკრულების დენონსირების საკითხის განხილვა აჩერებს ამ ვადას აღნიშნული ცვლილება განხორციელდა საქართველოს 2002 წლის 12 თებერვლის ორგანული კანონით).

დასახელებულ საკითხებზე კონსტიტუციური სარჩელის დაკმაყოფილება, აგრეთვე საერთო სასამართლო კონსტიტუციური წარდგინების საფუძველზე საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების თუ შეთანხმებების ან მათი ცალკეული ნაწილების არაკონსტიტუციურად ცნობა იწვევს არაკონსტიტუციურად ცნობილი საერთაშორისო ხელშეკრულების თუ შეთანხმების ან მათი ცალკეული ნაწილების საქართველოსათვის ბათილად ცნობას, ხოლო კონსტიტუციური წარდგინების საფუძველზე საერთაშორისო ხელშეკრულების თუ შეთანხმების ან მათი ცალკეული ნაწილების არაკონსტიტუციურად ცნობა იწვევს არაკონსტიტუციურად ცნობილი საერთაშორისო ხელშეკრულების თუ შეთანხმების რატიფიცირების დაუშვებლობას (საქართველოს 2002 წლის 12 თებერვლის ორგანული კანონით⁴ – საქართველოს პრეზიდენტის, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის, საქართველოს გენერალური პროკურორის, საქართველოს კონტროლის პალატის თავმჯდომარისა და საქართველოს ეროვნული ბანკის საბჭოს წევრების მიერ საქართველოს კონსტიტუციის დარღვევის საკითხი;

საკონსტიტუციო სასამართლოში აღნიშნული პირების საქართველოს კონსტიტუციის დარღვევის შესახებ დასკვნების მისაღებად კონსტიტუციური წარდგინების, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ ორგანული კანონითა და „იმპიჩმენტის“ შესახებ საქართველოს ორგანული კანონით დადგენილი წესის საფუძველზე კონსტიტუციური სარჩელის უფლება აქვს საქართველოს პარლამენტის სრული შემადგენლობის არანაკლებ ერთ მესამედს. ამ საკითხზე დასკვნის მომზადებისას საკონსტიტუციო სასამართლო უფლებამოსილია მოიწვიოს

4 „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონი ცვლილებებისა და დამატების შესახებ, 2002 წლის 12 თებერვალი, 2004 წლის 25 ნოემბერი

შესაბამისი თანამდებობის პირები, ხოლო გათვალისწინებულ საკითხზე საკონსტიტუციო სასამართლო დაადგენს საქართველოს კონსტიტუციის 63-ე და 64-ე მუხლებით გათვალისწინებულ კონსტიტუციურობას.

- დავა “აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსის შესახებ”, კონსტიტუციური კანონის დარღვევის თაობაზე (დაემატა საქართველოს 2004 წლის 25 ნოემბრის ორგანული კანონით);

გათვალისწინებულ შემთხვევებში საკონსტიტუციო სასამართლოში კონსტიტუციური სარჩელის შეტანის უფლება აქვთ: საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს მთავრობას, საქართველოს პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთ მეხუთედს, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლეს საბჭოს, ხოლო მოპასუხეა ის ორგანო/თანამდებობის პირი, რომელმაც მოსარჩელე სუბიექტთა აზრით დარღვია “აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსის შესახებ” საქართველოს კონსტიტუციური კანონი (მუხლი დაემატა საქართველოს 2004 წლის 25 ნოემბრის ორგანული კანონით). თუ საკონსტიტუციო სასამართლო გამწესრიგებელ სხდომაზე დაადგენს, რომ სადავო ნორმატიული აქტი ან მისი ნაწილი შეიცავს იმავე შინაარსის ნორმებს, რომლების საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ ცნობილია არაკონსტიტუციურად, გამოაქვს განჩინება საქმის არსებითად განსახილველად მიუღებლობისა და სადავო აქტის ან მისი ნაწილის ძალადაკარგულად ცნობის შესახებ (დაემატა საქართველოს 2004 წლის 25 ნოემბრის ორგანული კანონით).⁵ საქართველოს კონსტიტუციასთან “აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსის შესახებ” საქართველოს კონსტიტუციური კანონთან, კონსტიტუციურ შეთანხმებასთან, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებთან და შეთანხმებებთან და საქართველოს კანონებთან აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს ნორმატიული აქტების შესაბამისობის კანონით (დაემატა საქართველოს 2004 წლის 25 ნოემბრის ორგანული კანონით)⁶

აღნიშნულ საკითხზე დავის შემთხვევაში კონსტიტუციური წარდგინების შეტანის უფლებამოსილება გააჩნია საქართველოს პარლამენტს დადგენილებით, ამავდროულად, საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ საქართველოს პარლამენტის კონსტიტუციური წარდგინების განსახილველად მიღება იწვევს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს შესაბამისი ნორმატიული აქტის მოქმედების შეჩერებას საქმეზე, საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებაზე (მუხლი დაემატა საქართველოს 2004 წლის 25 ნოემბრის ორგანული კანონით)⁷

გათვალისწინებულ შემთხვევებში აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს ნორ-

მატიული აქტის ან მისი ნაწილის საქართველოს კონსტიტუციასთან “აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსის შესახებ” საქართველოს კონსტიტუციური კანონთან, კონსტიტუციურ შეთანხმებასთან, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებთან და შეთანხმებებთან და საქართველოს კანონებთან შეუსაბამობის დადასტურება იწვევს სადავო აქტის ან მისი ნაწილის ძალადაკარგულად ცნობას საკონსტიტუციო სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილების გამოქვეყნების მომენტიდან (დაემატა საქართველოს 2004 წლის 25 ნოემბრის ორგანული კანონით)⁸ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს კოლეგია განიხილავს:

- დავას სახელმწიფო ორგანოებს შორის კომპეტენციის თაობაზე;

- მოქალაქეთა პოლიტიკურ გაერთიანებათა შექმნისა და საქმიანობის კონსტიტუციურობის საკითხს;

- დავას რეფერენდუმისა და არჩევნების კონსტიტუციურობის შესახებ;

- საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავის საკითხებთან მიმართებით მიღებული ნორმატიული აქტების კონსტიტუციურობის საკითხს;

- საქართველოს პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების ცნობის, ამ უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის საკითხს;

- საკონსტიტუციო სასამართლოს კოლეგია დავას სახელმწიფო კომპეტენციის შესახებ განიხილავს კონსტიტუციური სარჩელის შეტანის საფუძველზე, რომლის შეტანის უფლებამოსილება გააჩნიათ საქართველოს პრეზიდენტს, თუ იგი მიიჩნევს, რომ დარღვეულია მისი კომპეტენცია ან დაირღვა სახელმწიფო ორგანოთა კონსტიტუციური უფლებამოსილების ფარგლები, საქართველოს პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთ მეხუთედს თუ მიაჩნია, რომ დარღვეულია საქართველოს პარლამენტის ან სხვა სახელმწიფო ორგანოს კონსტიტუციური უფლებამოსილების ფარგლები, აგრეთვე საქართველოს კონსტიტუციის 89-ე მუხლში ჩამოთვლილ სახელმწიფო ორგანოებს, თუ ისინი მიიჩნევენ, რომ დარღვეულია მათი კონსტიტუციური უფლებამოსილების ფარგლები. ხოლო მოპასუხეა ის სახელმწიფო ორგანო, რომლის ნორმატიულმა აქტმაც მოსარჩელე სუბიექტის აზრით გამოიწვია მისი კონსტიტუციური უფლებამოსილების დარღვევა (შეიცვალა 2002 წლის 12 თებერვლის ორგანული კანონით).

კომპეტენციის შესახებ კონსტიტუციური სარჩელის ან კონსტიტუციური წარდგინების მიღებისთანავე საკონსტიტუციო სასამართლო სარჩელის ან წარდგინების ასლს გადაუგზავნის საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს მთავრობას, საქართველოს პარლამენტს, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლეს წარმომადგენლობით ორგანოებს, თუ ასლის ჩაბარებიდან 15 დღის ვადაში

8 “საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ” საქართველოს ორგანული კანონში ცვლილებებისა და დამატების შესახებ, 2002 წლის 12 თებერვალი, 2004 წლის 25 ნოემბერი

5 “საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ” საქართველოს ორგანული კანონში ცვლილებებისა და დამატების შესახებ, 2002 წლის 12 თებერვალი, 2004 წლის 25 ნოემბერი

6

7

მოპასუხეთაგან რომელიმე მათგანიო განაცხადებს, რომ კონსტიტუციური სარჩელის ან კონსტიტუციური წარდგინების დაკმაყოფილება გამოიწვევს მისი უფლებამოსილების ფარგლების დარღვევას, საკონსტიტუციო სასამართლოს ეკისრება განმცხადებლის საქმეში, მხარის ჩაბმის ვალდებულება (ახალი რედაქციით ჩამოყალიბდა (საქართველოს 2004 წლის 25 ნოემბრის ორგანული კანონით)).

გათვალისწინებულ საკითხებზე კონსტიტუციური სარჩელის დაკმაყოფილება იწვევს კომპეტენციის დამრღვევი ნორმატიული აქტის ძალადაკარგულად ცნობას მისი ამოქმედებიდან (შეიცვალა 2002 წლის 12 თებერვლის ორგანული კანონით).

– მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებათა შექმნისა და საქმიანობის კონსტიტუციურობის შესახებ საკონსტიტუციო სასამართლოში სარჩელის შეტანის უფლებამოსილება გააჩნია საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს პარლამენტის წევრთა ერთ მეხუთედს, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლეს წაემომადგენლობით ორგანოებს.

გათვალისწინებულ შემთხვევებში მოპასუხეა მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება და მისი მარეგისტრირებული ორგანო (შეიცვალა 2002 წლის 12 თებერვლის ორგანული კანონით).

ამ შემთხვევაში კონსტიტუციური სარჩელის დაკმაყოფილება იწვევს მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანების რეგისტრაციის აქტის გაუქმებას (შეიცვალა 2002 წლის 12 თებერვლის ორგანული კანონით).

– საკონსტიტუციო სასამართლოს კოლეგია განიხილავს დავას რეფერენდუმის ან არჩევნების კონსტიტუციურობის შესახებ.

ამ შემთხვევაში კონსტიტუციური სარჩელის შეტანის უფლება აქვთ შემდეგ სუბიექტებს:

ა) საქართველოს პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთ მეხუთედს, თუ საქართველოს პრეზიდენტმა საკუთარი ინიციატივით ან ამომრჩეველთა მოთხოვნით დაინიშნა, ან საქართველოს პარლამენტის მოთხოვნის მიუხედავად არ დაინიშნა რეფერენდუმი. აქ მოპასუხეა საქართველოს პრეზიდენტი.

კონსტიტუციური სარჩელის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 15 დღეს საქართველოს კონსტიტუციის 74-ე მუხლის პირველი პუნქტით დადგენილი ვადის გასვლიდან, ან რეფერენდუმის დანიშვნის თარიღიდან;

ბ) საქართველოს სახალხო დამცველს, თუ ამომრჩეველთა მოთხოვნის მიუხედავად არ დაინიშნა რეფერენდუმი;

გ) საქართველოს პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთ მეხუთედს, საქართველოს სახალხო დამცველს, თუ ისინი მიიჩნევენ, რომ რეფერენდუმის ჩატარება ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციის 74-ე მუხლის მეორე ნაწილის მოთხოვნებს. ამ შემთხვევაშიც მოპასუხეა საქართველოს პრეზიდენტი.

კონსტიტუციური სარჩელის ვადა ამ შემთხვევა-

შიც არ უნდა აღემატებოდეს 15 დღეს საქართველოს კონსტიტუციის 74-ე მუხლის პირველი პუნქტით დადგენილი ვადის გასვლიდან, ან რეფერენდუმის დანიშვნის თარიღიდან;

დ) საქართველოს პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთ მეხუთედს, საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს სახალხო დამცველს, თუ ისინი მიიჩნევენ, რომ რეფერენდუმ ჩატარებულია საქართველოს კონსტიტუციის 74-ე მუხლის მე-3 პუნქტის მოთხოვნათა დარღვევით (დაემატა 2002 წლის 12 თებერვლის ორგანული კანონით).

გათვალისწინებულ შემთხვევაში საკონსტიტუციო სარჩელის შეტანის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს შვიდ დღეს საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის მიერ რეფერენდუმის შედეგების გამოქვეყნების მომენტიდან (2002 წლის 12 თებერვლის ორგანული კანონით).

საკონსტიტუციო სასამართლოში არჩევნების კონსტიტუციურობის თაობაზე კონსტიტუციური სარჩელის შეტანის უფლებამოსილება გააჩნიათ:

ა) საქართველოს პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთ მეხუთედს, საქართველოს სახალხო დამცველს, თუ ისინი მიიჩნევენ, რომ საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნები დაინიშნა საქართველოს კონსტიტუციის 70-ე მუხლის მე-7 პუნქტის, მე-10 პუნქტის, ან/და 76-ე მუხლის მე-3 პუნქტის მოთხოვნათა დარღვევით, ან არ დაინიშნა ამავე მოთხოვნათა მიუხედავად.

ამ შემთხვევაში მოპასუხეა საქართველოს პარლამენტი (ვადამდელი არჩევნების დანიშვნისას) ან საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისია;

ბ) საქართველოს პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთ მეხუთედს, თუ ისინი მიიჩნევენ, რომ საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნები გაიმართა საქართველოს კონსტიტუციის 28-ე მუხლის ან 70-ე მუხლის მოთხოვნათა დარღვევით გათვალისწინებულ შემთხვევაში მოპასუხეა საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისია;

გ) საქართველოს პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთ მეხუთედს, საქართველოს სახალხო დამცველს, თუ ისინი მიიჩნევენ, რომ საქართველოს პარლამენტის საერთო ან ხელახალი არჩევნები, ან არჩევნები პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის გამო დაინიშნა საქართველოს კონსტიტუციის 50-ე მუხლის მე-3 პუნქტის, მე-5 პუნქტის, ან/და 73-ე მუხლის პირველი პუნქტის მოთხოვნათა დარღვევით, ან არ დაინიშნა ამავე მოთხოვნათა მიუხედავად, აგრეთვე საქართველოს პრეზიდენტს, თუ იგი მიიჩნევს, რომ საქართველოს პარლამენტის ხელახალი არჩევნები, ან არჩევნები პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის გამო დაინიშნა საქართველოს კონსტიტუციის 50-ე მუხლის მე-5 პუნქტის მოთხოვნათა დარღვევით, ან არ დაინიშნა ამავე მოთხოვნათა მიუხედავად.

მოცემულ შემთხვევაში მოპასუხეა საქართველოს პრეზიდენტი (საერთო არჩევნების დანიშვნისას), ან საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისია (ხე-

ლახალი არჩევნების ან პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის გამო არჩევნების დანიშვნისას);

დ) საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს პარლამენტის წევრთა არა ნაკლებ ერთ მეხუთედს, თუ ისინი მიიჩნევენ, რომ საქართველოს პარლამენტის არჩევნები გაიმართა საქართველოს კონსტიტუციის 28-ე მუხლის, 49-ე მუხლის პირველი და მეორე პუნქტების ან/და 50-ე მუხლის მოთხოვნათა დარღვევით. ამ შემთხვევაში მოპასუხეა საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისია;

ე) საქართველოს პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთ მეხუთედს, საქართველოს სახალხო დამცველს, თუ ისინი მიიჩნევენ, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა არჩევნები დაინიშნა საქართველოს კონსტიტუციის მე-2 მუხლის მე-4 პუნქტის ან/და 73-ე მუხლის მე-2 პუნქტის მოთხოვნათა დარღვევით ან არ დაინიშნა ამავე მოთხოვნათა მიუხედავად. აღნიშნულ შემთხვევაში მოპასუხეა შესაბამისი საოლქო-საარჩევნო კომისია ან/და საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისია;

ვ) საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთ მეხუთედს, თუ ისინი მიიჩნევენ, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა არჩევნები გაიმართა საქართველოს კონსტიტუციის მე-2 მუხლის მე-4 პუნქტის ან/და 28-ე მუხლის მოთხოვნათა დარღვევით.

კონსტიტუციური სარჩელი აღნიშნული არჩევნების გამართვის კონსტიტუციურობის თაობაზე საკონსტიტუციო სასამართლოში შეიძლება შეტანილი იქნას შესაბამისი საარჩევნო კომისიის მიერ არჩევნების შედეგების გამოქვეყნებიდან სამი დღის ვადაში (მუხლი ახალი რედაქციით ჩამოყალიბდა 2002 წლის 12 თებერვლის ორგანული კანონით).⁹

საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ გათვალისწინებულ საკითხზე კონსტიტუციური სარჩელის დაკმაყოფილება იწვევს რეფერენდუმზე გასატან საკითხზე რეფერენდუმის გამართვის აკრძალვას, დანიშნული რეფერენდუმის გაუქმებას. ამ რეფერენდუმის დანიშვნის დავალდებულებას, დანიშნული არჩევნების გაუქმებას, ან არჩევნების დანიშვნის დავალდებულებას, არჩევნების ან რეფერენდუმის შედეგების მთლიანად ან ნაწილობრივ (ცალკეულ საარჩევნო ოლქებში, ან საარჩევნო უბნებში) ბათილად ცნობას (ახალი რედაქციით ჩამოყალიბდა საქართველოს 2002 წლის 12 თებერვლის ორგანული კანონით).

– საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავის საკითხებთან მიმართებით მიღებული ნორმატიული აქტების ან მისი ცალკეული ნორმების კონსტიტუციურობის თაობაზე კონსტიტუციური სარჩელის შეტანის უფლება აქვთ:

ა) საქართველოს მოქალაქეებს, საქართველოში

⁹ 1. საქართველოს კონსტიტუცია; 2. კანონმდებლობა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ. თბილისი, 2005 წ. 155 გვ.; 3. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს რეგლამენტი, თბ. 1996 წ.

მცხოვრებ სხვა ფიზიკურ პირებს და საქართველოს იურიდიულ პირებს, თუ მათ მიაჩნიათ, რომ დარღვეულია ან შესაძლებელია უშუალოდ დაირღვეს საქართველოს კონსტიტუციით აღიარებული მათი უფლებანი და თავისუფლებანი.

ბ) საქართველოს სახალხო დამცველს, თუ მას მიაჩნია, რომ დარღვეულია საქართველოს კონსტიტუციის მე-2 თავით აღიარებული უფლებანი და თავისუფლებანი.

გათვალისწინებულ შემთხვევებში მოპასუხეა ის ორგანო, თანამდებობის პირი, რომლის აქტმაც მოსარჩელის აზრით გამოიწვია საქართველოს კონსტიტუციის მე-2 თავით აღიარებული ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევა (მუხლი ჩამოყალიბდა ასეთი რედაქციით საქართველოს 2002 წლის 12 თებერვლის ორგანული კანონით).

გათვალისწინებულ საკითხებზე ნორმატიული აქტის ან მისი ნაწილის არაკონსტიტუციურობის დადასტურება იწვევს არაკონსტიტუციურად ცნობილი ნორმატიული აქტის, ან მისი ნაწილის ძალადაკარგულად ცნობას, საკონსტიტუციო სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილების გამოქვეყნების მომენტიდან (ახალი რედაქციით ჩამოყალიბდა საქართველოს 2002 წლის 12 თებერვლის ორგანული კანონით).

– საქართველოს პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების საკითხი ამ მიმართებით პარლამენტის გადაწყვეტილების კონსტიტუციურობის შესახებ კონსტიტუციური სარჩელის შეტანის უფლება აქვთ: საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთ მეხუთედს, აგრეთვე იმ მოქალაქეს, ვისი, როგორც პარლამენტის წევრის, უფლებამოსილება არ ცნო ან ვადამდე შეწყვიტა საქართველოს პარლამენტმა. აქ მოპასუხეა საქართველოს პარლამენტი (შეიცვალა საქართველოს 2002 წლის 12 თებერვლის ორგანული კანონით), ხოლო კონსტიტუციური სარჩელის შეტანის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს ორ კვირას, საქართველოს პარლამენტის შესაბამისი გადაწყვეტილების ამოქმედებიდან (შეიცვალა საქართველოს 2002 წლის 12 თებერვლის ორგანული კანონით). გათვალისწინებულ საკითხზე კონსტიტუციური სარჩელის დაკმაყოფილება იწვევს:

ა) შესაბამისი დადგენილების ძალადაკარგულად ცნობას, მისი ძალაში შესვლის მომენტიდან და პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების აღდგენას, თუ პარლამენტმა მას ვადამდე შეუწყვიტა უფლებამოსილება;

ბ) შესაბამისი დადგენილების ძალადაკარგულად ცნობას, მისი ძალაში შესვლის მომენტიდან და მოქალაქის, როგორც პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების ცნობას, თუ პარლამენტმა არ ცნო მისი უფლებამოსილება;

გ) შესაბამისი დადგენილების ძალადაკარგულად ცნობას საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოქვეყნების მომენტიდან და პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტას, თუ მას პარლამენტმა ვადამდე არ შეუწყვიტა უფლებამოსილება;

დ) იმ დადგენილების ან მისი ნაწილის ძალადაკარგულად ცნობას საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოქვეყნების მომენტიდან, რომლითაც პარლამენტმა ცნო პარლამენტის წევრის უფლებამოსილება (ახალი რედაქციით ჩამოყალიბდა საქართველოს 2002 წლის 12 თებერვლის ორგანული კანონით).

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს კონსტიტუციური სარჩელის ან კონსტიტუციური წარდგინების განხილვის ვადები განსაზღვრულია კანონმდებლობით, რომელიც არ უნდა აღემატებოდეს 6 თვეს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ საქმის არსებითად განსახილველად მიღებიდან. განსაკუთრებულ შემთხვევებში სარჩელის განხილვის ვადის გაგრძელების უფლებამოსილება, დავის საგნის სპეციფიკიდან გამომდინარე გააჩნია საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარეს.

საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნების კონსტიტუციურობასთან დაკავშირებული სარჩელის განხილვის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 17 დღეს საკონსტიტუციო სასამართლოში სარჩელის შეტანიდან.

საკონსტიტუციო სასამართლოში საქართველოს პარლამენტისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს — საკრებულოს, გამგებლის, მერის არჩევნების, აგრეთვე რეფერენდუმის დანიშვნის კონსტიტუციურობასთან დაკავშირებული კონსტიტუციური სარჩელის განხილვის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 30 დღეს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ საქმის არსებითად განსახილველად მიღებიდან. განსაკუთრებულ შემთხვევაში, სარჩელის განხილვის ვადის გაგრძელების უფლებამოსილება გააჩნია საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარეს.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს კომპეტენციაა — თუ საერთო სასამართლოში კონკრეტული საქმის განხილვისას სასამართლო დასკვნის, რომ არსებობს საკმარისი საფუძველი, რათის კანონი, ან სხვა ნორმატიული აქტი, რომელიც უნდა გამოიყენოს სასამართლომ ამ საქმის გადაწყვეტისას, მთლიანად ან ნაწილობრივ მიჩნეული იქნეს კონსტიტუციის შეუსაბამოდ, იგი შეაჩერებს საქმის განხილვას და მიმართავს საკონსტიტუციო სასამართლოს.

საქმის განხილვა განახლდება საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ ამ საკითხის გადაწყვეტის შემდეგ (პუნქტად ჩამოყალიბდა საქართველოს 2002 წლის 12 თებერვლის ორგანული კანონით).

საკონსტიტუციო სასამართლოში კონსტიტუციური წარდგინების შეტანის უფლებამოსილება აქვს საქმის განმხილველ სასამართლოს. ასეთ შემთხვევაში, საკონსტიტუციო სასამართლო საქმეს განიხილავს წარდგინების ავტორისა და იმ ორგანოს დაუსწრებლად, რომლის აქტიც უნდა გახდეს დავის საგანი (შეიცვალა საქართველოს 2002 წლის 12 თებერვლის ორგანული კანონით).

საკონსტიტუციო სასამართლო თავისი შემდეგი

უფლებამოსილების განხორციელების ფარგლებში, — საქართველოს კონსტიტუციასთან კონსტიტუციური შეთანხმების, საქართველოს კანონების, საქართველოს პარლამენტის ნორმატიული დადგენილებების, საქართველოს პრეზიდენტის, საქართველოს მთავრობის, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების ხელისუფლების უმაღლეს ორგანოთა ნორმატიული აქტების, საქართველოს კონსტიტუციის ამოქმედებამდე, შესაბამისობის ორგანოთა მიერ მიღებული/გამოცემული ნორმატიული აქტების, აგრეთვე საქართველოს საკანონმდებლო აქტებისა და საქართველოს პარლამენტის დადგენილებების მიღების/ხელმოწერის, გამოცემა/გამოქვეყნებისა და შესაბამისობის საკითხის გარკვევისას აგრეთვე, სახელმწიფო ორგანოებს შორის კომპეტენციის, რეფერენდუმის ან არჩევნების კონსტიტუციურობის დავის არსებობისას, საერთაშორისო ხელშეკრულებებით ან შეთანხმებით, ნორმატიული აქტის კონსტიტუციურობის დადგენისას ამონებს:

ა) კონსტიტუციასთან მისი შინაარსის შესაბამისობას, რომლის დროსაც მხედველობაში იღებს სადაო ნორმის არამართო სიტყვასიტყვით მნიშვნელობას, არამედ მასში გამოხატულ ნამდვილ აზრსა და მისი გამოყენების პრაქტიკას, აგრეთვე შესაბამისი კონსტიტუციური ნორმის ახსნას;

ბ) არკვევს დაცულია, თუ არა საქართველოს საკანონმდებლო აქტისა და საქართველოს პარლამენტის დადგენილების მიღების/გამოცემის, ხელმოწერის, გამოქვეყნებისა და ამოქმედების კონსტიტუციით დადგენილი წესი.

საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ ნორმატიული აქტის ან მისი ნაწილის არაკონსტიტუციურად ცნობის შემდეგ არ შეიძლება ისეთი სამართლებრივი აქტის მიღება/გამოცემა, რომელიც შეიცავს იგივე შინაარსის ნორმებს, რომლების არაკონსტიტუციურად იქნა ცნობილი.

საკონსტიტუციო სასამართლოს აქტები: გადაწყვეტილება, განჩინება, საოქმო ჩანაწერი საბოლოოა და მისი შეუსრულებლობა კანონდასჯადია და ისინი გამოქვეყნების შემდეგ დაუყოვნებლივ უნდა ასრულდეს, თუ ამ აქტებით სხვა რამ არაა დადგენილი.

საკონსტიტუციო სასამართლოს იურიდიული ბუნებიდან გამომდინარე მის მიერ ცნობილი კანონის ან სხვა ნორმატიული აქტის არაკონსტიტუციურად ცნობა არ ნიშნავს ამ აქტის საფუძველზე ადრე გამოტანილი გადაწყვეტილებებისა და განჩინების გადაწყვეტილების შეჩერებას, ინვესტ მხოლოდ მათი აღსრულების შეჩერებას კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

საკონსტიტუციო სასამართლოს არ გააჩნია უფლებამოსილება იმსჯელოს მთლიანად კანონის ან სხვა ნორმატიული აქტის კონსტიტუციასთან შესაბამისობაზე, თუ მოსარჩელე ან წარდგინების ავტორი ითხოვს კანონის ან სხვა ნორმატიული აქტის მხოლოდ რომელიმე ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობას. ეს მიგვაჩნია დღეისათვის მოქმედი კანონმდებლობის ხარვეზად, რომელიც გადასაჭრელია

საკონსტიტუციო ახალი, ოპტიმალური მოდელის შემუშავების გზით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კონსტიტუცია, 1995 წ.
2. “საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ” საქართველოს ორგანული კანონი, 1996 წ.
3. ს/კ “საკონსტიტუციო სამართალწარმოების შესახებ”. 1996 წ.
4. ვოლფგანგ გაული, კონსტიტუციის მიღება და შემუშავება საქართველოში, ქ. თბილისი, 2002წ. 455 ბმ.
5. საქართველოს კონსტიტუცია. კანონმდებლობა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ. თბილისი, 2005 წ. 155 გვ.
6. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს რეგლამენტი, თბ.1996 წ.
7. ო. მელქაძე, ბ. დვალი. სასამართლო ხელისუფლება საზღვარგარეთის ქვეყნებში. თბილისი, 2000 წ.
8. ჰერმან შვარცი. კონსტიტუციური მართლმსაჯულების დამკვიდრება პოსტკომუნისტურ ევროპაში. თბილისი, “აირის საქართველო”, 2003 წ.
9. Garlicki, leszek. “The influence of American Ideas on the Development of Constitutionalism in Poland and Eastern Europe”. In Constitutionalism and Human Rights: America, Poland and France, edited by Kenneth Thompson and J.R.Ludwikowski, University Press of America, .
10. Gionea, V. “Decisions of the Constitutional court and Theier Effects”. In the role of the Constitutional Court in the Constitutional of the rule of law. Strasbourg: Council of Europe Press, 1994.
11. გერმანიის კონსტიტუცია, 1949 წ.
12. Баглай М.В. Слово о конституционном правосудии. Закон и право. 2002. № 2.
13. საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები. „ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი“ თბ., 2005 წ.
14. “ნორმატიული აქტების შესახებ” საქართველოს კანონი. 1996 წ.
15. საქართველოს ორგანული კანონი “საქართველოს მოქალაქეობის შესახებ”, 1993 წ.